

A LA RECERCA DE L'ORIGEN D'ULLDEMOLINS

NOTES

1. AA.DD., *Introducció a l'onomàstica*, Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1994, p. 5. Per a tots aquells que vulguin introduir-se en aquesta ciència, també resulten particularment interessants obres clàssiques com les d'E. Moreu-Rey, *Els noms de lloc*, Unió Excursionista de Catalunya, Barcelona, 1965; una altra obra recomanable és la de Juli Moll i Joan Tort, *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*, Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona, 1985. Altres obres d'interès, més actualitzades, són les de Ramon Amigó, *Sobre inventaris de noms de lloc. Introducció metodològica*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, 1989. Hom també recomanaria la lectura del mateix butlletí de la Societat d'Onomàstica, que es publica des de juny de l'any 1980, amb la col·laboració dels més prestigiosos especialistes en la matèria.

2. Julio Caro Baroja, *Las brujas y su mundo*, Alianza editorial, Madrid, 1995, p. 295. Semblant pràctica i pel mateix tema ja l'havia utilitzada Cels Gomis i Mestre a *La bruixa catalana*. Aplec de casos de bruixeria, creences i supersticions recollits a Catalunya a l'entorn dels anys 1864 a 1915, Ed. Alta Fulla, Barcelona, 1996.

3. Lluís Tetas i Palau, *Els carrers de Calafell. Un model de coneixement urbanístic i d'establiment de toponímia urbana*, Inst. d'Estudis Penedesencs, Calafell, 1997. Com a estudi de resum dels seus inventaris de noms, també es força recomanable l'obra de Ramon Amigó, *De raval endins, Diari de Tarragona* (1995), que analitza els carrers de Reus des dels diversos angles històrics, socials i culturals.

4. Albert Manent, «La persistència, a través dels noms de lloc, del conreu dels cereals i de la vinya i la cria del bestiar boví, ovi i cabrum, als termes de l'Aleixar, Vilaplana i Maspujols», dins *Estudis Històrics i Documentals dels Arxius de Protocols*, VIII, pp. 347-352, Col·legi Notarial de Barcelona, 1980.

5. Ramon Amigó, *Neveres pre-industrials (pous de neu) al Camp de Tarragona*, Centre de Lectura, Reus, 1989.

6. Un exemple d'estudi sobre l'arrelament popular de la idea de la divinitat, bruixeria, el dimoni, el trobem en l'estudi d'Albert Manent, «Els hagiòtopònims en els set termes més alts de les muntanyes de Prades», dins *Onomàstica*, XVIII (1984), pp. 13-17.

AMIGO ANGLES, Ramon i PERE ANGLES, Ramon. **Onomàstica del terme municipal d'Ulldemolins**, Societat d'Onomàstica. Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona, 1997. 395 pàgines.

Aquesta obra, la darrera que ha escrit Ramon Amigó, aquesta vegada formant equip amb Ramon Pere, estudia aquella vila del Priorat, seguint el mètode emprat pel veterà rector reusenc en els seus darrers treballs (Cornudella i Siurana), s'estructura en dues parts prou definides: la introducció i la llista de noms, cadascuna de les quals, per ella mateixa, podria compondre una monografia.

La introducció, que és extensa i interessantíssima, comença exposant la metodologia emprada en la redacció d'aquest interessant estudi i continua amb un avançament, exposat a la menuda, del corpus onomàstic bo i fent una anàlisi molt àmplia dels diversos topònims i antropònims que trobarem a la llista de noms, que recull un total de més de dues mil entrades (2.219 per ser més exactes), en les quals s'inclouen tots els noms que han sorgit durant les enquestes sobre el terreny (sempre acompanyats per gent co-neixedora del territori objecte de l'estudi), els noms de les cases, els renoms, els cognoms... Representa una aportació extraordinària en tot el conjunt la gran quantitat de noms pretèrits que s'ha pogut recuperar de la documentació d'arxiu.

La introducció, que ocupa 80 de les 395 pàgines de l'obra, analitza, també amb molt bon criteri, l'etimologia del nom «Ulldemolins», que alguns autors fan originar d'«ull», amb el significat de «font», i de «molins», etimologia que posen en dubte perquè manifesten no haver trobat cap «urgència [d'aigua] notable pel terme» que faci pensar en aquesta possibilitat. Tampoc no manifesten gaire confiança en la possibilitat que es pugui haver originat per «Octo», és a dir per la presència de vuit molins i en canvi, d'acord amb la documentació exhumada en les recerques d'arxiu, en les quals s'ha llegit durant els segles XIII, XIV i XV «Occulo», «Oculo», «Oculi», més aviat proposen, com a hipòtesi probable, que el nom es podia haver originat en una concentració de molins.

Ens expliquen la situació del terme i la seva extensió i ens retraten el paisatge d'una forma encisadora: «La geologia hi agafa unes formes bombades originals. El vessant pinyolenc s'esbadella en una barrancada principal, espectacular, la de Sant Bartomeu, pobra d'aigua i rica de formes, amb grans roques

despreses dels cingles i estimbades per tot, i balms de dimensions diverses, amb vegetació abundant, sobretot pels fondals». I afegeixen: «Hem assajat una visió geogràfica del conjunt del terme municipal i hem procurat no caure gaire en divagacions polítiques, a les quals es pot tendir sobretot davant els espectacles grandiosos que ofereix el congost de Fraguerau».

És una introducció ben estructurada i molt treballada, en la qual s'ocupen dels orònims i dels hidrònims, del color que els elements forneixen al terreny i al paisatge, de la flora i de la fauna, que, tot plegat, deixa un rastre important en els topònims, molts dels quals analitzen a través d'aquesta part introductòria.

El corpus principal el forma, evidentment, la «Llista de topònims», correctament ordenats de forma alfabètica, llista que ocupa tres-centes pàgines. Els autors, com és normal en aquesta mena de treballs, han remarcat d'una manera ben pràctica els que són actuals dels que són pretèrits, la qual cosa es detecta amb tota claredat en el text que acompanya cada entrada. D'aquest corpus una part important l'ocupen els antropònims, car de noms de casa, i entre els actuals i els pretèrits, se n'inscriuen més de quatre-cents i de renoms n'hi ha un nombre similar. Constaten els autors d'aquest magnífic estudi, que un 50% d'aquests noms són propis de la localitat, és a dir, que no es troben en la monumental relació del Dr. Moreu-Rey. Renoms, motius, malnoms i noms de casa. (Barcelona 1981).

Per a la confecció d'aquest treball, els autors han consultat diversos arxius, i han llegit un total de 49 plecs o lligalls de documents dels segles XIII al XIX i han consultat 17 obres de bibliografia impresa. L'acompanyen, a més dels tres mapes ja mencionats, d'una exemplar execució, dignes de l'Institut Cartogràfic que els ha editat, nou apèndixs corresponents a sengles relacions alfabètiques de noms, de partides, de trosos i trossets de terra, de llocs d'anomenada, etc. que poden ajudar força quan es tracti de la recerca de qualsevol dels noms que surten al corpus de l'obra.

En definitiva, ens trobem davant d'un treball modèlic, d'un gran rigor científic i una excel·lent expressió narrativa que, sense cap mena de dubte, farà un gran servei als estudiosos de la filologia i a tothom que s'interessi per l'onomàstica.

Ferran Jové i Hortoneda